

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/15, p. 667-686

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11625>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ – Yrd Doç. Dr.
Nurcan ŞEN

This article was checked by iThenticate.

FÜRUZAN'IN ÖYKÜLERİNDE OİDİPAL KADIN KAHRAMANLAR VE ANNE - KIZ ÇATIŞMALARI*

Arif YILMAZ** - Burcu UŞAKLI SANDAL***

ÖZET

Edebiyat metinlerini edebî kuramlar çerçevesinde incelemek, metnin farklı yönleriyle yorumlanmasına imkân sağlar. Edebi metin incelemelerinde sıkça başvurulan yöntemlerden biri olan psikanalitik inceleme yöntemi de metnin anlaşılması ve yorumlanmasında incelemeciye ve dolayısıyla okuyucuya derin bilgiler sunmaktadır. Bu çalışmanın amacı da Türk öykücülüğünün önemli isimlerinden olan Fûruzan'ın öykülerini psikanalitik eleştirinin “Oidipus Karmaşası” kavramı bağlamında okumak, değerlendirmek ve öykülere yeni bir bakış açısı getirmektir.

Yazın hayatına başladığı 70'li yıllardan günümüze önemli kadın yazarlarımız arasında anılan Fûruzan, günlük yaşamdan seçtiği konuları ve samimi üslubu ile özgün bir tarzı yakalamıştır. Belirli bir ideolojinin savunucusu olmadan toplumsal yaşamın aksaklıklarını, yoksul insanların yaşamını ve İstanbul'un kenar mahallelerini gerçekçi ve güçlü gözlemlerle okuyucuya sunar. Öykülerinde yakalamış olduğu başarı, dönemin edebiyat çevrelerince dikkate değer bulunmuştur. Öykücülüğümüzün çıkmaza girdiği bir dönemde yayımlanan ilk kitabı *Parasız Yatılı* ile 1972 yılında *Sait Faik Hikaye Armağanı*'ni kazanan yazar, birçok eleştirmen ve öykücülüğümüz için yeni bir umut olmuştur. İlk öykülerinden günümüze kadar benzer temalar kullanan Fûruzan, öykü kahramanlarına da ortak özellikler yükler. Öykülerinin genelinde kadın sorunlarına geniş yer veren Fûruzan, kadını en iyi işleyen yazarlar arasındadır. Bu kadınlar birçok öyküde benzer özelliklere sahiptir. Bu ortak özellikler çerçevesinde çalışmamızda Fûruzan'ın bugüne dek yayımlanmış 6 öykü kitabında yer alan kadın kahramanlar, psikanalitik edebiyat eleştirisinin önemli bir kavramı olan Oidipus Karmaşası bağlamında incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde kadınlar arası rekabetin arkasında Oidipus Karmaşası'nın varlığı saptanmıştır.

* Bu çalışma, Yrd. Doç. Dr. Arif YILMAZ danışmanlığında Burcu UŞAKLI SANDAL'ın tamamladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: yilmazarif@hotmail.com

*** Öğretmen-MEB, El-mek: usakli_2006@hotmail.com

Özellikle anne-kız ilişkileri bağlamında değerlendirilen 12 öyküde kadın kahramanlar arasındaki rekabetin nedeni kahramanların Oidipal kişilik özelliklerine sahip olmalarıdır. Oidipal rekabetin alt nedenlerine baktığımızda ise “fallusa sahip olma arzusu, yitik baba figürü, kuşak çatışması, bilinçdışı yasak arzu” karşımıza çıkar. Anne- kız ilişkilerine ve çatışmalarına Oidipal rekabet bağlamında bir bakış, satırların ardında kalmış bilinçdışının çözümlenmesini sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fûruzan’ın Öykücülüğü, Psikanalitik Eleştiri, Oidipus Karmaşası

OEDIPAL WOMAN CHARACTERS IN FÛRUZAN’S STORIES AND MOTHER-DAUGHTER CONFLICTS

ABSTRACT

Analyzing literary texts within the framework of literary theories enables to interpret the text from different perspectives. Psychoanalytic analysis, which is frequently used in literary analyses, provides the analyzer and also readers with profound information. This study aims to read and interpret Fûruzan’s stories within the context of “Oedipus Complex” of psychoanalytic criticism and introduce a new perspective to these stories.

As one of the significant Turkish woman writers, Fûruzan went into the literary life in 1970s. She achieved a unique style with her themes about daily life and sincere tone. She reflects troubles of social life, people living poverty and suburbs of İstanbul through realistic observations without defending a particular ideology. Contemporary literary circles found her stories remarkable. Her first book *Parasız Yatılı* was published when Turkish story telling reached deadlock. She was awarded *Sait Faik Story Award* in 1972 and brought hope to critics and our story telling genre. Fûruzan used similar themes since her first stories. Characters in her stories also bear similar characteristics. Giving a large part to the problems of women in her stories, Fûruzan is one of the best writers writing about women. These women are similar in most of her stories. This study analyzes female characters in her six stories published so far. They are analyzed within the context of Oedipus Complex, an important concept in psychoanalytic literary criticism. According to results of this analysis Oedipus Complex lies behind the competition between women. The competition between female characters in twelve stories, particularly analyzed within the framework of mother-daughter relationships, stems from Oedipal characteristics of the characters. When we look at the underlying reasons of Oedipal competition, we see “the desire to have a phallus, lost father, conflict of generations and unconscious forbidden desire”. A look into the relationships and conflicts between mother and daughter from the perspective of Oedipal competition enables to analyze the unconscious.

STRUCTURED ABSTRACT

Turkish Studies

Literature and psychology share similarity since they are both based on human. Psychoanalysis which was accepted as a branch of psychologies at first, became an independent eole and it was related with literature. Psychoanalytic criticism helps us in interpreting writer of a literary text, characters of it, and points behind it. Psychoanalytic criticism which has been developing with different names since its founder Freud, has been used both in World and Turkish literature.

In this paper, stories of Füruzan, one of the most successful writers of Turkish narration, were analysed in terms of psychoanalysis which is considered as an important theory for literary researches.

Aim of the paper is to read stories of Füruzan who has been drawing attention with his spectacular style, in the context of "Oedipus Complex" theory of psychoanalytic criticism and bring a new perspective to them. By this way a theoretical analysis will be possible and stories will be evaluated in a different sense.

Oedipus complex is the complex arising from unconscious forbidden desire he grows towards opposite sex parent in phallic stage. That is, interest of both sexes towards mother changes its direction. Male child's interest is for mother, female child's interest is for father. If this complex is unsolved in time, it may cause a serious conflict between parent and child.

In this study, aforementioned conflict -in the stories- between mothers and daughters were tackled and reasons of oedipal rivalry between women were searched in their childhood. As a qualitative study, document analysis method was used. Thus, traces of Oedipus complex in Füruzan's six published stories were tried to be found. These storybooks are: Benim Sinemalarım, Gecenin Öteki Yüzü, Gül Mevsimidir, Kuşatma, Sevda Dolu Bir Yaz, Parasız Yatılı.

We witness hostile attitudes of mothers and daughters with sense of permanent conflict in Füruzan's stories in which characters are especially women. This rivalry is named as "Oedipal Rivalry" in this paper. When Füruzan's stories were analysed from this perspective, it was observed that in 12 stories Oedipal rivalry was dominant. These stories are: Benim Sinemalarım, Kuşatma, Bir Evin Dıştan Görünüşü, Piyano Çalabilmek, Tokat Bir Bağ İçinde, Sabah Eskimişliğin, Gecenin Öteki Yüzü, İskele Parklarında, Sevda Dolu Bir Yaz, Birinci Yaz Şarkıları, İkinci Yaz Şarkıları and Gül Mevsimidir.

Reasons of this rivalry can be classified as:

1. Desire to have phallus
2. Lost father figure
3. Generation gap
4. Unconscious forbidden desire

Daughters feel to have been stayed towards father to regain the power (phallus) they lost. In Füruzan's stories some women characters tend to father or other males instead of him. In Benim Sinemalarım and Kuşatma stories, young daughters are in indiscreet affairs with men older than themselves as a result of forbidden desire towards father. Besides, young daughters are in conflict with their mothers and they complain that their mother don't understand them and they nourish unconscious sense of hatred. Another reason of mother-daughter conflict is lost father.

Turkish Studies

It is possible to find same war in the story, Bir Evin Dıştan Görünüşü. Woman character in the story doesn't like her daughter. The reason of the conflict is most probably that she thinks she won Oedipal war against her own mother when she was young girl and she always criticizes her daughter angrily. We again face with similar feelings of mother and her antipathy towards her daughter in the story Piyano Çalabilmek. In the story, Tokat Bir Bağ İçinde woman character tells that she hates her mother and she is in a permanent fight against her. Moreover, she denies that she doesn't look like her mother.

In this respect, probably, the most striking stories of the writer are: Birinci Yaz Şarkıları and İkinci Yaz Şarkıları. Child character of the stories clearly expresses with her dreams in the text that she is in Oedipal rivalry. In her dreams she sees that she ascends to the sky with her father and her mother is below. By this way she thinks that she gains phallus.

In the story, Gül Mevsimidir, we again observe conflict of main character with her mother and her hatred towards her. We see that character gets ill-tempered after her talks with her mother and she revenges on objects around her. Both women criticize each other because of the reasons mentioned before. Finally, in the stories, Sabah Eskimişliğin, İskele Parklarında and Gecenin Öteki Yüzü, we find unhealthy relations between mothers and daughters and their conflicts.

Füruzan is one of the most important writers who ascribe psychological depth to story characters. It is possible to analyse moods of many man and woman characters and reasons of this situation. The best theory for analysis is psychoanalytic literary criticism.

As a result of this study in which important concept of psychoanalysis, Oedipus Complex is examined from woman characters' perspective and it is observed that they have Oedipal characteristics in 12 stories of Füruzan. From this point of view, these facts are determined in the stories:

1. Woman characters in the stories are in a continuous conflict either with their mother or their daughter. So they always criticize and dislike each other. Especially daughters consider their mother as a rival and enemy and develop hatred.
2. Particularly, young female characters are in forbidden affairs with old men who can be substituted for their father.
3. Forbidden desires towards father and aim of gaining phallus were pressured unconscious, but it comes on stage through dreams, discourses and attitudes.
4. Some female characters experience counter Oedipus complex and tend to lesbian affairs.
5. Some female characters abused their femininity in order to take revenge.

In conclusion, reading a literary text through a theoretic method, reveals unidentified sides of it and gives it a different dimension. Based on this concept, we tried to analyse stories of Füruzan who is one of the most important names of Turkish narration through Oedipus Complex concept in psychoanalytic criticism. The paper in which we tried to interpret spiritual conflicts of female characters in Füruzan's stories and

their situations, we propose that reasons should be researched in characters' childhood.

Keywords: Fürüzan's story telling, Psychoanalytic Criticism, Oedipus Complex

Giriş

Edebiyat ve psikoloji dahası psikanaliz insanı konu almaları bakımından benzerdir. “Edebiyat ilkel istek ve duygularımızı bize haz duygusu verecek biçimde, belirli bir anlam bütünlüğüne ulaştırmamızı sağlar” (Emre, 2009: 329). Psikanaliz de bu bağlamda edebiyatla yakından ilişkilidir. Özellikle yazarı, yapıtı ve yapıt kahramanlarını bu bağlamda incelediğimizde karşımıza elimizdeki eserden bambaşka bir eser çıkabilir. Tüm bunları anlamlandırmak adına yazarın ya da kahramanın çocukluk yaşantısını irdelemekse en önemli adım olacaktır.

Çocuk cinselliği üzerine önemli çalışmalara imza atmış olan Freud, “Gelişim Kuramı” olarak adlandırdığı çalışmasında çocuğun cinsel gelişimini beş döneme ayırır. Buna göre “oral dönem” ile başlayan psikoseksüel gelişim, “anal, fallik, gizil ve genital” dönemler ile devam eder. Birbirleriyle etkileşim içinde olan tüm bu dönemler insan yaşamı için oldukça ciddi bir önem arz etmektedir.

Oral ve anal dönemlerde anne, her iki cins için de libidinal nesnedir. Bachelard’a göre (2006: 131) aşkın bütün biçimleri bir anneye duyulan aşkın bileşenleridir. Fakat zamanla yani fallik dönemin başlamasıyla beraber anneye yönelik bu durum, kız çocuğu için farklı bir hal alır. Erkek çocuğun ilgisi bu dönemden sonra da annede kalırken kız çocuğunki babaya yönelir ve anne düşman konumuna geçer. Elbette kız ve erkek çocukları arasındaki bu yönelim farkının nedeni, fizyolojik durumlarıdır.

Bu dönemle birlikte gündeme gelen ve Freud tarafından geliştirilmiş olan Oidipus Karmaşası kavramı ise en genel manada; çocuğun karşı cins ebeveynine yönelik bilinçdışında var olan libidinal arzusundan doğan bir kompleksi ifade eder. İnsanlığın ilk ve temel suçu olarak nitelendirilen Oidipus Karmaşası’nın izlerini kendi yaşamında ve kişiliğinde dahi aramış olan Freud, bu duygunun evrensel bir niteliğinin olduğuna da dikkat çekmiştir (Teber, 2013: 158). “Freud’un birçok davranışın kökeni olarak gösterdiği bu durum edebiyatta da farkında olarak yahut olamayarak yazarların sıklıkla değindiği bir konuya dönüşmüştür” (Atlı, 2012: 260).

Oidipus Karmaşası ile birlikte çocuk için karşı cins ebeveynin bir düşman konumuna geçtiğini ifade edebiliriz. Bu düşmanlık ikili arasında ciddi bir rekabeti ve hemcins ebeveynin de katılımıyla üç kişilik sembolik bir aşkı da beraberinde getirir. Çocuğun bu rekabeti unutup bastırabilmesi için ise ilgisinin farklı bir nesneye yönelmesi gerekir. Fakat çoğu durumda çocuk ilgisini yeterli ölçüde başka bir nesneye yöneltemez ve karşı cins ebeveynine saplantılı kalır.

Kız ve oğlan çocukları ilk nesnelere, yani anneye bağlanmalarının izlerini (kuşkusuz farklı biçimlerde) taşırlar. Bununla birlikte, oğlan çocuğunda, kesintisiz bir gelişim uyarınca önce Oidipus öncesi tarzda, sonra da Oidipus tarzında bağlanılan nesnenin (memeden tam kişiye) Oidipus evresinde aynı nesne olarak kalmasına karşılık, kız çocuğunun Oidipus öncesi anneye bağlanması bir nesne değişikliğinden geçmek zorundadır; şöyle ki yalnızca baba Oidipus nesnesi mevkiine çıkmakla kalmayacak, Oidipus öncesinin bağlanma nesnesi de karşıtına dönüşerek Oidipus evresinin rakip nesnesi haline gelecektir (Green, 2004: 103).

Oidipus Karmaşası açısından önemli bir kavram olan “fallus” Freud’da penisi, Lacan’da (2006) ise gücü ifade eder ve ele geçirilemeyen bir niteliğe sahiptir. Eagleton ise (2014: 177) “fallus boş bir farklılık işareti, bizi imgeselden koparıp, simgesel düzende daha önceden belirlenmiş

Turkish Studies

yerimize yerleştiren şeyin göstergesidir” der. Neticede fallusa sahip olma arzusu insan yaşamı için ciddiye yadsınamaz bir olgudur.

Erkek çocuk bir fallusla dünyaya geldiği için onu kaybetmeyi göze alamaz. Fakat babanın yasasını ve onun simgelediği tabuyu fark ettiğinde bunu bastırarak bilinçdışına atar (Eagleton, 2014: 174). Zira çocuğa göre baba, fallusu onun elinden alacak bir güce sahiptir ve bu gücün sayesinde onu simgesel bir manada tehdit eder. Bu sefer çocuk Oidipus ile ilintili başka bir karmaşaya sürüklenir. “Kastrasyon Karmaşası” olarak adlandırılan bu durum neticesinde erkek çocuk anneye olan arzuyu bastırarak, kendine toplumun kabul edebileceği libidinal bir nesne arar.

Kız çocukta ise durum farklıdır. Zaten kastre bir halde dünyaya gelmiş olduğunu düşünen kız çocuk, fallusa sahip olmak adına babaya yönelir. Gençtan’ın belirttiği üzere (2014: 38) amaç yitirilen fallusun yerine geçecek bir bebek dünyaya getirmek ve dolaylı yoldan da olsa bir fallusa sahip olmaktır. Kız çocuk için fallus yoksunluğunun nedeni annedir. Çünkü anne, onu kastre bir şekilde dünyaya getirmiştir bu da anneye yönelik bir düşmanlık duygusuna sebebiyet verir. “Biriken kızgınlığın sonucu oluşan düşmanlık duyguları bazen çok yoğun olur ve anne kız ilişkisinin geleceğini de olumsuz yönde etkiler” (Gençtan, 2014: 38). Fakat annenin kız çocuğa yönelik işlediği suç bununla sınırlı kalmaz. Annenin bir diğer suçu fallusa sahip babayı elde etmiş olmaktır. Kısacası karşı cins ebeveynle yaşanan çatışmalar, anlaşmazlıklar ve bilinçdışı rekabet duyguları ile buna bağlı yetişkinlik açmazlarının altında Oidipus Karmaşası aranabilir.

Freud’un geliştirdiği bu kavramı “Oidipus Yasası” olarak adlandıran Lacan ise bu olgunun kültüre adım atmak için önemli ve kaçınılmaz olduğunun altını çizer (Tura, 1996: 116). Lacan’ın kuramında bu dönemi başarıyla atlatan ve dili edinen birey, kültürel bir özne olma yoluna girmiştir. Fakat ne babanın yasası ne de onun simgelediği kültürel alan, bireyin bilinçdışında var olan bu arzuları engelleyemez. Aksine her ketleme, arzunun canlı kalmasını sağlar. Tıpkı Sisifos gibi insan da hedefe ulaşmaktan çok o hedefe giden yolda olmayı sever. “Dürtünün nihai amacı dürtü olarak kendini yeniden üretmektir, dairesel yoluna dönmek, hedefe gidip gelen yolunu sürdürmektir. Asıl keyif kaynağı bu kapalı dairenin tekrara dayalı hareketidir” (Zizek, 2005: 18).

Kısacası Freud’un da ifade ettiği gibi (1996: 307) çocuk, karşı cins ebeveyni tarafından sürekli sevilme ister. Çünkü bu sevgi yalnız özel bir gereksinimi değil, başka her yünden istediklerinin sağlanmasını da ifade etmektedir.

Edebi metinlerin bir kısmına psikanalitik eleştirinin ölçütleri bağlamında baktığımızda, kahramanın ya da yazarın/şairin karşı cins ebeveynine yönelik bilinçdışı yasak arzusunu görürüz. Bu arzu ile birlikte içinden çıkılmaz bir karmaşa da gündeme gelmektedir. Söz gelimi Sophokles’in Kral Oidipus’u, Electra’sı ya da Shakespeare’in Hamlet’i gibi daha nice eserde, Oidipus’un açmazındaki kahramanlarla karşı karşıya kalırız. Bizde de Cemal Süreya’dan, Yahya Kemal’e; Leyla Erbil’den, Yusuf Atılgan’a kadar birçok şairin/yazarın eserinde karşı cins ebeveynine yönelik ilgi ve hemcins ebeveynle çatışma söz konusudur.

Füruzan da edebiyatımızda özellikle öykülerinde bu çatışmayı yansıtmış yazarlar arasındadır. Anne - kız ilişkilerinin kopuk ve çatışmalarla yoğrulmuş yapısı, metne psikanalitik gözle bakan her okuyucuya Oidipal rekabeti anımsatır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Füruzan ile ilgili eksik kalan bir alanı tamamlamak ve Füruzan’ın öykü kahramanlarından özellikle anneler ve kızları arasındaki çatışmaları, Oidipus Karmaşasıyla açıklamaktır.

Yöntem

Bu çalışma nitel bir araştırma olup doküman incelemesi yöntemi esas alınarak oluşturulmuştur. Çalışmada Füruzan'ın öyküleri psikanalitik eleştiri ölçütleriyle okunarak öykü kahramanları Oidipal rekabet bağlamında irdelenmiştir. Bu çalışmada Füruzan'ın aşağıdaki tabloda verilen öykü kitapları incelenmiştir.

Nu	Kitabın Adı	Yılı	Yayınevi	Sayfa Sayısı	Türü
1	Benim Sinemalarım	2010	Yapı Kredi Yayınları	228	Öykü
2	Kuşatma	2013	Yapı Kredi Yayınları	182	Öykü
3	Gül Mevsimidir	2014	Yapı Kredi Yayınları	84	Öykü
4	Gecenin Öteki Yüzü	2014	Yapı Kredi Yayınları	209	Öykü
5	Parasız Yatılı	2014	Yapı Kredi Yayınları	169	Öykü
6	Sevda Dolu Bir Yaz	2015	Yapı Kredi Yayınları	215	Öykü

Bulgular ve Yorum

Kadınlar Arası Oidipal Rekabetin İzinde

Füruzan öykü kahramanlarına zaman zaman psikolojik bir derinlik katarak onları iç dünyalarıyla birlikte ele alır. Birçok öyküde bu kahramanların özellikle yalnız kalmış kadınlar ve onların yetim kalan kız çocukları olduğunu görürüz (Baş, 2009: 646). Öykülerde yer alan anneler ve kızları arasında ise çoğu zaman birtakım çatışmalar söz konusudur. Bu çatışmaların nedenlerinden biri de makalemizin ana konusunu oluşturan Oidipal rekabettir.

Yazarın öyküleri psikanalitik edebiyat eleştirisinin verileriyle incelendiğinde, 12 öyküde kadınlar arası Oidipal rekabetin baskın olarak işlendiği görülmüştür. Bunlar *Benim Sinemalarım*, *Kuşatma*, *Bir Evin Dıştan Görünüşü*, *Piyano Çalabilmek*, *Tokat Bir Bağ İçinde*, *Sabah Eskimişliğin*, *Gecenin Öteki Yüzü*, *İskele Parklarında*, *Sevda Dolu Bir Yaz*, *Birinci Yaz Şarkıları*, *İkinci Yaz Şarkıları* ve *Gül Mevsimidir* öyküleridir.

Bu öykülerin geneline baktığımızda kadınlar arası çatışmanın ana nedeninin Oidipus Karmaşası, alt nedenlerinin ise buna dayalı birtakım olgular olduğunu görürüz. Bu alt nedenleri şöyle sıralamak mümkündür:

1. Fallusa sahip olma arzusu.
2. Yitik baba figürü
3. Kuşak çatışması
4. Bilinçdışı yasak arzu.

Evrensel olarak nitelendirilen fallusa sahip olma arzusu, Füruzan'ın öykülerinde sıkça karşımıza çıkar. Kız çocuklar, annenin sahip olduğu fallusu elde etmeyi amaçlarken anneler de bir güce karşılık gelen fallusu bırakmak istemezler. Neticede Oidipal bir rekabet içine girerler.

Fallus sahibi babanın yitik olması da anne kız arasındaki çatışmayı artıran nedenlerdendir. Öykülerde kızlar bir yandan yitik babayı aramaya koyulurken bir yandan da ona sahip olan anneye çatışma içerisine girerler. Bu durumun net bir şekilde hissedildiği *Benim Sinemalarım* öyküsünde Nesibe'nin annesiyle çatışması, genç kızın yaşadığı Oidipal rekabetin yansımalarını gözler önüne

serer. Yoksul bir mahallede yaşayan Nesibe sosyo-ekonomik durumları neticesinde küçük yaşlarda çalışmaya başlar. Bu arada toplumun kabul etmeyeceği birtakım yasak ilişkilere yönelir. Kendisinden yaşça büyük erkeklerle para karşılığı birlikte olan genç kız, bu durumun nedeni olarak yoksul olmasını görmektedir. Oysaki Nesibe'nin özellikle yaşlı adamları seçmesinin ardında, bilinçdışı yasak arzuları yatar. Oidipus Karmaşası'nı sağlıklı atlatamayan genç kız, bilinçdışına attığı yasak arzusunu bir anlamda doyuma ulaştırma çabası içerisindedir.

Yaşlı erkekler onun için hem babaya yönelik yasak arzuyu hem de babanın sahip olduğu fallustan gelen gücü ifade etmektedir. Fakat bu ilişkiler toplumsal yaşamın sahip olduğu kurallara aykırı olduğundan Nesibe, hem bilinçdışında hem de bilinçli olarak bitmek bilmez bir suçluluk duygusu içerisindedir. Bundan kurtulmak adına bu beraberliklerin sonunda eve geldiğinde hemen yıkanır. Şen (2006: 69) bu yıkanmayı Nesibe için bir arınma olarak değerlendirmekte bunun sonucunda genç kızın çocuksu saf haline döndüğünü ifade etmektedir.

Kendine uzanan erkek yüzlerinin tümü tekliyor, bir baştan oluşan ortaklaşa görüntünün somutluğu bulunduğu yerin havasını içip bitiriyor.

Ağzında o çok bildik kuruma.

Yutkunuyor.

Bacaklarını iyice birleştiriyor.

Engellemek istediğinin ilk belirtisidir bu Nesibe'nin.

Kulaklarının enseyle kesiştiği yerdeki bitmez kırışıklıklarını anımsıyor adamların. (Füruzan, 2010: 19).

Burada erkek yüzlerinin tekleşmesi bize babada birleşen bir imgeyi anımsatır. Kız için buradaki tüm yüzler artık bilinçdışında kalan bir arzunun gösterenidir. Tüm insanlık gibi Nesibe de bundan doğan bir suçluluk duygusuyla boğuşmaktadır. Bu duyguya ailesiyle yaşadığı çatışmalardan doğan nefret de eklenir. Nesibe ailesinin bu durumu bildiğini düşünerek ve babası tarafından korunmadığına inanarak bunalıma girer. Bu bunalımı en çok anne ile olan diyaloglarda görürüz. Nesibe hem kendine hem de babaya olan öfkelerini tek bir kişiye, ezeli ve ebedi düşmanı olan anneye yöneltir. Anne kız arasında, Nesibe hakkında çıkan dedikodular yüzünden şiddetli tartışmalar başlar.

-Sus. Saçlarını almayayım elime... Seninle gezip eğlenip bırakırlar. Başka ne yapacaklarını sanıyorsun? Evlenirler mi seninle a benim aptal kızım? Onlar iyi aile kızı ister, okumuş isterler. Bir de adını dillendir.

-Hıh, sanki ben onlara pek bayılıyorum. İsteseler de ben ister miyim sanıyorsun? Tırnağımı koklatmam hiçbirine. Kimmiş sanki onlar kimmiş?

-Baban duysaydı bıçakları diyorum sana. İş peşinde gene bu günlerde, dua et! Sabahtan Cibali'ye gitti, hala gelmedi. Saat yatsıyı geçeli yıl oldu. Mahalleliden utan. Vurur seni... Bıçaklar... Yoksuluz ama namusluyuz. Eskiden iyi günlerimiz vardı bizim de. Sen hatırlamazsın, küçüktün.

-Bıçaklasın. N'olucak? Benim aldırıldığım mı var? Ölürsem öleyim, kime ne? Zaten on altıma gelmişim. Yaşadım yaşadığım kadar. Yalnız gene başlama iyi günlerimizden anlatmaya. (Füruzan, 2010: 15).

Hem kadının hem de Nesibe'nin birbirlerine yönelik öfkeleri bu satırlara yansımıştır. Bu öfke yüzünden her ikisi de birbirini beğenmemekte ve eleştirmektedir. Anne, kızını eleştirirken onun

Turkish Studies

iyi bir aileye mensup olmadığını belirtir. Yaşananlardan dolayı Nesibe'yi suçlar. Nesibe de annesinin bu tavrına ve ona yönelik suçlamalarına karşı koyar ve o da annesini eleştirir.

Beni konuşurma anne, namus namus deyip de! Ne babam ne de sen, haftalığım durmadan artıyor diyorum da meraklanıp nedendir diye sormuyorsunuz bile. Sade gelen paraya bakıyorsunuz. Sonra bir iki cumartesi yaşıtım bir çocukla çıktım, eve geç kaldım diye dövüyorsun beni. Üstelik babama da söylemeye kalkıyorsun Harcadığım paraları da sormuyorsun Singer dikiş makinesini almaya gittiğimizde rahatça alıverdin. Taksitleri elbet ben ödeyeceğim. Bunu hem sen hem babam biliyorsunuz. Çalıştığım yerdeki işi herkes yapar. Niye durmadan haftalığımı artırırsınlar! (Füruzan, 2010: 15).

Sonraki sayfalarda kız kendi yaşıtı bir gençle görüşmesinden bahseder. Gerçekten de Nesibe Oidipus'u aşabilmek adına ilgisini yaşıtı olan bir erkeğe yöneltmiştir. Fakat istikrarı sağlayamaz. Annesinin bu görüşmeyi öğrenmesinden sonraki tepkisi Nesibe'yi çileden çıkarır. Düşmanlık duygularının git gide artması ikili arasındaki çatışmaların da şiddetlenmesine sebep olur. Klein anne-kız arasındaki çatışmaların nedenini kız çocuğun babaya olan sevgisinden ziyade annenin babaya ve fallusa sahip olmasına bağlar (2014: 45). Nesibe de babada olan fallusa yani güce ulaşmayı istemektedir. Yine de karşı cins ebeveyn tarafından sevilme çocukun hemcins ebeveyne karşı kazandığı bir zaferdir. Çoğu kez birisi tarafından beğenilmeyi anneye karşı kazanılmış bir zafer olarak gören kız çocukları bu durumdan övünçle bahseder.

Paraları alırken iyiydi-diye düşündü-. Benim ne umurumda sanıyorlar! Öldürecekmiş. Yaşıtlarımla gezmeyecek miyim? Beni de beğeniyorlar işte. Yok iyi aile kızı isterlermiş. İşe gidip gelirken görüyorum, iyi aile kızlarını. Benden üstünlükleri neymiş yani! Yavuz Sineması'ndaki filmde nasıldı? Yoksulun yoksulu kızı, koskoca kont dedikleri adam alıverdi. Ben de oğlanlara bayılmıyorum ya!.. Gitmezsem haber salıyorlar dükkâna. Arıyorlar beni. Namusmuş, vurmuş babam. Kendi paralı iş bulsun da beni çalıştırmasın. Yaşamak umurumda mı sanıyorlar! Âşıklar Mezarlığı'nın oradan geçerken Nesibe hayatın hepsi bu kadar işte, diyorum (Füruzan, 2010: 30).

Nesibe bunu çok açık bir şekilde "beni de beğeniyorlar" işte diyerek ifade eder. Bir an evvel büyümek ve kendisinden yaşça büyük erkekler tarafından beğenilmek ister. Bu arzusunu annesinin ona uyguladığı şiddet sonrasında görürüz.

Saçlarını çözdü.

Tokaları ötekilerin yanına koydu.

Açık seçik görünmeyen aynada, sığıdığı kadarına baktı yüzünün.

Küçük bir kız çocuğu gördü orada.

Son zamanlarda görüntüsü onu şaşırtıyor, beklediğini bulamamanın yanılığısı öfkeye dönüyordu.

Birden çantasından dudak boyası çıkardı. Aynayı iyice yüzüne yaklaştırdı. Bastıra bastıra boyadı ağzını. Yarı karanlıkta en koyu yer oldu ağzı yüzünde. Gene de istediği şey belirmemişti. Kuytularda tek başına yüklendiği onmaz utançların açlığı ne yapsa yüzüne yansımıyordu. Mendiline sildi ağzını (Füruzan, 2010: 17).

Hiçbir durum Nesibe'nin kendini iyi hissetmesini sağlayamaz. Annesi ve babasıyla yaşadığı çatışmalar ve babasının uyguladığı şiddet sonrasında, çocuklukta yaşadığı güzel günleri anımsar.

Turkish Studies

Tüm bu güzel günlerin başkahramanı elbette Oidipus'u atlatamamış bütün kız çocuklarında olduğu gibi babadır. Babasının onu dövdüğü anlarda o andan koparak çocukluğuna dönen Nesibe, ona ilgi gösteren, çocukluğunun şefkatli babasını arar.

Babasına sarılmak, onu Cumhuriyet bayramlarında renkli suların akışını görsün diye yukarıya götüren babasına sarılmak istedi.

Kendilerine eş bir kalabalığın doldurduğu Taksim Alanı'nın oraya dek saçılan ince su damlalarının yanağındaki fiskelemelerini sevinçle, coşarak sildiğini anımsadı.

Yan yana durmuş taşralıların alanın ortasındaki heykele gidip bakmalarını gördü.

Bakanlardan birisi kulağının ardına pörsümüş bir gül ilişti.

Kendisine koz helvası alan güven dolu koca bir elin içine bıraktığı küçük çocuk ellerini tutan babasını düşündü.

Deminki iğrendiği adam değildi o.

İçinde atan, kanırtan bir sevgiyle yakınında duyuyordu şimdi onu (Füruzan, 2010: 31-32).

Nesibe gibi annesiyle çatışan ve yitik baba imgesini başka yaşlı erkeklerde arayan diğer bir öykü kahramanı *Kuşatma* öyküsünün Nazan'ıdır. Her iki genç kız da bilinçdışında yitik babayı ararlar. Zaten her iki kahraman hem karakter hem de yaşam koşulları bakımından oldukça benzer özellikler gösterir. Bu öyküde *Benim Sinemalarım* öyküsünden farklı olarak babanın gerçekten yitirilmiş olduğunu görürüz. Nesibe silik karakterli de olsa bir babaya sahipken Nazan küçük yaşlarda babasını kaybetmiştir. Nazan da tıpkı Nesibe gibi kendisinden yaşça büyük erkeklerle yasak ilişkiler içerisindedir. Annesiyle ilişkileri ise kopuktur. Çünkü anne - kız arasında kuşak çatışması söz konusudur. Kadın kızının büyüdüğünü fark edememiş dolayısıyla onu anlayamamıştır. Annenin Nazan'ın büyümesini fark edememesi ve aşırı iyimser tavrı genç kız tarafından şöyle eleştirilir.

“Bıktım artık, bıktım. O giy dediği şeylerden. Kıpırdadıkça yanlarından çıtır çıtır sökülüyor. ‘Eve uğra düğüne gelirken’ dedi, bayramlıklarını giy.”

On bir yaşında dikilen, babasının öldüğü, elini öptürmek için bir baba gibi ağırbaşlı uzattığı yıl.

“Eve uğrasaydım sedirin üstünde serili görürdüm. Annem çıkarken koyup düzenlemiştir. Kırmızı tafta bayramlığım, saçıma geçireceğim papatyalı, naylon bant. Yıkanınca sörpütü kumaşı. Neyim varsa dar üstüme. Kollarım bacaklarım uzuyor. Hıh, eve uğrayıp giyinmeliymişim. Anneme illet oluyorum. Arada kızsı bağırsa daha iyi. Hep gülümsüyor, hep gülümsüyor” (Füruzan, 2013: 94).

Aslında burada Nazan'ın büyüdüğünü ifade eden şey fiziksel değişimi değildir. Nazan ruhsal olarak bir büyüme yaşamaktadır. Yaşlı adamlarla yaşadığı ilişkiler onu çocuk Nazan olmaktan çıkararak mahallelinin deyimiyle “Nazan Abla” yapar. Annenin fark edemediği şey ise Nazan'ın geçirdiği ruhsal değişimdir.

Anne-kız çatışmalarının baskın bir şekilde karşımıza çıktığı bir diğer öykü *Bir Evin Dıştan Görünüşü*'dür. Öykünün kahramanı Fıtnat Hanım ve kızı Suna arasındaki rekabeti Fıtnat Hanım'ın kızıyla ilgili görüşleri üzerinden değerlendirebiliriz. Önceki öykülerden farklı olarak annenin bu çatışmada kızdan daha baskın olduğunu görürüz. Fıtnat Hanım kendisini kızıyla sürekli kıyaslar ve

kızından daha hırslı bir karakter özelliği gösterir. Esasen Fıtnat Hanım kızı Suna'yı kendisine rakip olarak dahi görmez. Bu durumu kadının kendi babasına olan bilinçdışı yasak arzusuna ve çatışma yaşadığı annesine bağlamak mümkündür. Muhtemel olarak Fıtnat Hanım annesiyle yaşadığı çatışmadan galip çıktığı zannına kapılmıştır. Onu bu inanişe götüren babanın yerine ikame olarak elde ettiği kocası ve ondan sahip olduğu oğlu Sedat'tır. Sedat Fıtnat Hanım'ın en büyük sığınağı deyim yerindeyse fallusudur. Kazanmış olduğu bu zafer sayesinde kızı Suna'yı hor görür.

Bu kızda bir besleme hali var.

Ben onun yaşındayken daha alımlıydım.

Belki güzel değildim ama.

Yok canım elbette güzeldim.

Hele gerdanım.

Sedatım omzuma koyuyor elini.

Ona yaslanıyorum belli belirsiz.

İlkten bir ürperti dolaşiyor yüreğimde.

Anılar yumuşuyor.

Ağlamaya dönecek gibi. (Füruzan, 2010: 128)

Coward (1989: 114) konuyla ilgili şunları söyler: “Kızlar ne yaparlarsa yapsınlar annelerinin ihtiyaçlarını ancak kısmen karşılayabilecekleri için, açıktır ki bu ilişki hemen hemen istisnasız bir biçimde karşılıklı eleştiri ve mutsuzlukla sonuçlanır” Fıtnat Hanım da kızı ne yaparsa yapsın onu beğenmez ve eleştirir. Aslında Fıtnat Hanım yalnızca kızını değil aynı zamanda eşini de sürekli eleştiren biridir. Onun için en önemli varlık oğlu Sedat'tır. Daha önce de belirttiğimiz gibi anne çocuğa sahip olmak ile fallusa sahip olduğunu düşünür. Kadının Sedat'ın üzerine düşmesi ve Sedat'ı bir kurtuluş olarak görmesi Oidipal dönemi başarıyla atlattığını gösterir. Lacan'ın simgesel alan dediği kent yaşamında fallusunun ona sağlayacağı güç ile var olacağını ve Öteki tarafından kabul edileceğini düşünen kadın, umutla Sedat'ın büyümesini bekler. Sedat'a bilinçdışında var olan her şeyi aktarmaya çalışır. Öyle ki Sedat'ın ileride babaya yönelik nefretinin ardında hem anneye yönelik bilinçdışı arzu hem de annenin bilinçdışında var olanlar vardır.

Yedi yaşını sürerken oğluma anlatırdım isteklerimi, dileklerimi

-Sedat oğlum, büyü, açığöz ol, oku, bari sen anneni rahat ettir.

-Sedat oğlum, baban rahatını bozup bizi varlıklı yaşatacak kişi değil.

-Sedat oğlum, babanın aç açık kalacak değiliz ya diyerek yetinmesiyle olur mu?

Sedat oğlum, hep kuşku, hep korku, hep beklemek. Herkes namussuz bir baban mı namuslu (Füruzan, 2010: 116)

Fıtnat Hanım gibi kızına karşı duyarsız ve onu eleştiren bir diğer anne tipini *Piyano Çalabilmek* öyküsünde görürüz. İlk kocasını kaybettikten sonra yoksul bir göçmenle evlenen Müberra, bu adamdan olan çocuğunu bir türlü kabul etmemekte ve sürekli onu eleştirmektedir. Anne zengin bir ortamda büyümüş olmanın verdiği yabancılıkla kızını hor görürken bir yandan da bilinçdışı arzularının onda yarattığı durumlar neticesinde onunla bir rekabet içine girer. Öyküdeki kız çocuk da annesinin bu yabancılığının farkındadır ve ilgisini babaya yöneltmiştir. Tıpkı anne gibi çocuk da onu eleştirmekte ve annenin yaptıklarını anlamsız bulmaktadır.

Turkish Studies

Anlatırdı hep annem, gene anlatıyordu.

Onu çok yabancıydım.

Çevremizin dışındaydı anlattıkları.

Hele o piyano çalma lafı yok mu, en korktuğumdu.

Çünkü piyanoyu biliyordum.

Mahallemizdeki Yavuz Sineması'nda baştan sona piyano denilen aygıtı çalan bir adamın filmini görmüştüm. Büyük bir çalgıydı. Annemin anlattığının kimisine inanırdım ama -zaten diğerleri neydi bilmiyorum neydi- piyano denilen şeyi çalmak iş değildi. (Füruzan, 2015: 35)

Tokat Bir Bağ İçinde öyküsünün kentli kadın kahramanı da annesi ile yıllarca çatıştığından bahseder. Burada da kahraman, diğer kadın kahramanlarda olduğu gibi bilinçdışı bir rekabete girdiği annesinden nefret eder ve onu düşman olarak görür. Bu düşmanlığı ve anneye yönelik eleştirileri şu bölümde görürüz.

Annemdeki inanılmaz değişmelere büyüdükçe alışmıştım. Her duruma göre bir davranışı vardı onun. Bu da, dediğine göre işlerini kolaylaştırıyormuş.

Şimdi çok yaşlandı.

Birdenbire oldu yaşlanması.

Gazetelerde, dernek çalışmalarlarıyla ilgili resimleri yayımlandığında hepsinin arasında yüz çizgileri en dağınık çıkan o oluyor.

Hem öyle tuhaf ki, inanır mısın, şimdilerde bir gençliğini anlatması var, sanki ben tanıklık etmemişim gibi yaşamasına. En parlak sözlerle beziyor durmadan geçmişini. Bacaklarının etleri aşağıya doğru birikiyor, yani ayak bileklerine doğru. Bazı sözcükleri durmadan yineliyor.

Ona benzememek kararım kesindir (Füruzan, 2013: 16-17).

Annesini bu denli eleştirmesinin alt nedenlerinden biri kuşak çatışmasıdır. Ayrıca kadının annesini bu denli olumsuz bir şekilde tasvir etmesi ve ona benzemeyi şiddetle reddetmesinin ardında çocukluk döneminin izleri vardır. Bu öyküde kahramanın bilinçli olarak Oidipus Karmaşası'nın bir örneğinden bahsetmesine şahit oluruz. Kadın babasını yakışıklı bulmadığını ifade ederken çocukluk döneminde bir ara onu libidinal nesne olarak görmüş olabileceğini de belirtir. "Babamı yakışıklı bulmadım hiç. Belki çok ufakken ilk cinsel uyarılmayı onun kucağında, kokusunda, erkek kumaşının eti dalamasında tatmış olabilirim. Ama onu bilmeye görmeye, başladığımda, büro adamlarındaki o yassılmış, yumuşamış gövde benim için çekici olmamıştır" (Füruzan, 2013: 21). Fakat yine de kızın anneye ilişkisinden Oidipal bir kahraman olduğunu çıkarabiliriz. Ayrıca kızın çocuklukta yaşamış oldukları, ilk gençlik yıllarında eşcinsel eğilimler göstermesine de neden olabilir. Bu yüzden kahramanın ters Oidipal kişilik geliştirdiğini söyleyebiliriz. Anneye yaşanması doğal olan rekabet ilişkisine giremeyen, kız anneye özdeşim kuracağına babayla kurmuş ve libidinal nesne tekrar anne olmuştur. Fakat bu durumun öyküde geçici olduğunu anlıyoruz. Zira kız eşcinsel ilişkilerden hoşlanmadığını ifade etmiştir. Freud *Sanat ve Edebiyat* (1999: 179) adlı eserindeki Leonardo Da Vinci bölümünde eşcinsellik daha doğrusu erkek eşcinselliği için "Pratik nedenlerle eşcinsellik olarak adlandırılan şey psikoseksüel ket vurucu süreçler yelpazesinin her birinden doğabilir" der. Yine konuyla ilgili *Cinsel Yasaklar ve Normaldışı Davranışlar* adlı eserde kadından ziyade erkeği cinsel nesne alan erkekler ve erkekten ziyade kadını cinsel nesne olarak seçen kadınlar için "çevirtik"

Turkish Studies

terimini kullanır ve bu tür olguları da “çevirtim” (inversion) olarak adlandırır. Freud, “çevirtik” olarak tabir ettiği bu kişilikleri şöyle gruplandırmıştır.

a. Mutlak Çevirtikler: Yani cinsel nesnelere sadece eş cinsten olanlar. Bunlar için karşı cins hiçbir zaman cinsel özlem konusu değildir. Soğukturlar karşı cinsle. Dahası cinsel bir uzaklaşma güdüsü duyarlar ona karşı.

b. Çift Yönlü Çevirtikler (Psikoseksüel Hüsnalar): Bunların cinsel nesnesi başka cinsle olduğu denli aynı cinsle de ilişkindir. Çevirtim sadece tek cinsle yönelik olma karakterini yitirmiştir.

c. Arada Bir Çevirtikler: Normal cinsel nesneye erişilememesi ve her şeyin üstüne taklit gibi koşullarda kişi aynı cinsle cinsel nesne olarak seçebilir ve onunla cinsel ilişki kurarak tatmin olabilir (1989: 22-23).

Bu sınıflandırmadan hareketle kahramanın “arada bir çevirtik” olduğunu ifade edebiliriz. Zira eşcinsel eğilim yatılı okulda iken başlamış ve sonradan devam ettirilmemiştir.

Kadının Oidipal bir kişilik olduğunu gösteren bir diğer durum, cinselliği aşırı yönde kullanmasıdır. Gençtan (2014: 132) kadınlığın aşırı derecede kullanıldığı bu durumu Adler'in “Erkeksi Protesto” kavramıyla açıklar. Böyle durumlarda kadınlar, kadınlığını aşırı yönde kullanarak bir öç alma duygusunu yaşarlar.

Sevda Dolu Bir Yaz öyküsünde de yine Oidipal bir kahraman ile karşılaşırız. Burada anne-kız çatışmasından ziyade kızın babaya yönelişini görürüz. Yani kızın Oidipal olarak nitelendirilmesinin asıl nedeni, babaya yönelik bilinçdışı yasak arzudur. Evlilik dışı bir ilişki sonrası dünyaya gelen kahramanımız, varlıklı bir ailenin oğlu olan babasının yanında yaşamaya başlar. Bu başlangıç onun için ileride sarmayacağı yaraların da nedeni olarak karşımıza çıkar. Çocuğun annesi bu varlıklı aile için uygun olmadığından aileye kabul edilmemiş ve dolayısıyla da öyküde silik bir karakter olarak yer almıştır. Bu yüzden kızın annesiyle çatışmasından ziyade annenin yerine geçen babanın evlendiği genç kadın rakip konumundadır. Bu kadın hayatlarına girmeden önce babasıyla mutlu anlar yaşayan kız, bu günleri ömrünce unutamaz.

Onun yatağına ilk kez giriyordum.

Kıyısı dantelli yastığı eliyle kabartarak, “Yat bakalım küçüğüm, fakat ağlamak yok e mi?” dedi.

Boynuna sarıldım.

Güneşte kurumuş, kar beyazı çamaşırlar benzeri kokuyordu, o.

Uyanıktı.

Ben de uyuyamıyordum.

Babam, otele geçirdiğimiz geceki gibi konuşkan değildi.

Sessizce yatıyorduk (Füruzan, 2015: 21).

Çocuk annesinden alınıp babasının evine gönderildiği ve babaannesinin onu kabul ettiği ilk günden içtenlikle bahseder. Babasını en yakınında hissettiği bu ilk gece kız için çok önemlidir. Babaya saplantılı bir halde günlerini geçiren küçük kız babasıyla geçirdiği bu güzel yazı “sevda dolu bir yaz” şeklinde adlandırır. Diğer tüm örneklerde olduğu gibi burada da rakip, babayı elde eden kadındır. Adamın ailesinin isteğiyle kendisi gibi varlıklı ve genç bir kadınla evlenmesi çocuk ve baba ilişkisinin de bitmesine neden olur.

Babasının evlenmesi ve evden ayrılması üzerine evde bir besleme konumuna geçen kız, yıllar sonra -yetişkinlik yıllarında dahi- babaya olan zaafından ve onunla olan anları ayrıntılarıyla anımsamaktan vazgeçemez.

Gece yine mi rüyaydı derken, yastığımda onun hepsi ipekten olan, adının aile adının harfleri işli mendillerinden birini katlanıp bırakılmış buldum.

Sonrada aradan pek çok yaz geldi geçti...

Hiçbiri asla o yaza benzemedi.

Çünkü o, babamla benim sevda dolu yazımızdı.

O sırada bir babam vardı elbette...

Vardı... (Füruzan, 2015: 34)

Aynı kitapta *Sevda Dolu Bir Yaz* öyküsünden sonra gelen, *Birinci Yaz Şarkıları* ve *İkinci Yaz Şarkıları* olarak adlandırılmış öykülerde de kız çocuğunun babaya olan ilgisine ve anneyi rakip olarak görmesine rastlarız. Kalabalık bir ailede büyüyen Şemsigül için babasıyla geçirdiği her an özeldir. Denizci olan babanın evden sürekli uzak kalması, çocuğun babayı bulamadığı anlarda ikame nesne olarak dayısını görmesine neden olur. Babasının evde olmadığı zamanlarda; annesi, teyzesi, anneannesi ve dedesiyle yaşayan küçük kız hastanede olan dayısını sık sık rüyalarında görür. Aslında kızın bilinçdışı arzusunu en iyi görebileceğimiz bölüm, öyküde yer alan ilginç rüyalaradır. Bu rüyalarda baba ve dayının ana kahraman olarak karşımıza çıktığını görürüz.

Rüyada babası ve dayısıyla kendisini göklerde gören kız, annesini yani Oidipal rakibini de aşağıda görür. Buradaki göğe yükselme ve uçuşa fiilini cinsel bir uyarılma olarak ifade edebiliriz. Freud konuyla ilgili (2014: 85) uçmanın önemli bir rol oynadığı rüyalarda aslında genel cinsel uyarılmanın temel olarak alınması gerektiğini belirtmiştir. Öykü kahramanı kız, uyku hali sırasında bilinçdışında cinsel olarak uyarılmıştır. Bu durum bir suç karşılıklı geldiği için ise deforme olmuş bir şekilde rüyaya yansımıştır.

Koyu mavi yaldızlanmış bulut yığınları, doğuya doğru hızla akıyor ben giderek yükselirken.

Kahkahalar atmaya başlıyorum, gıdıklanırca gülüyorum.

Bu hiç kimsenin duymadığı sessizliği bozmamam gerektiğini düşünerek ellerimi hemen göğsüme bastırıyorum.

Ak mermerşahiden yazlık geceliğimin kumaşı kelebek kanatları gibi omuzlarımdan genişleyip açılıyor (Füruzan, 2015: 72).

Uçmaya başladığı anda etrafındakileri hayranlıkla izleyen Şemsigül, yasak arzularını deforme bir şekilde ortaya çıkararak düşün verdiği hazla kahkahalar atmaya başlar. Fakat attığı kahkahaları kimsenin duymasını istemez. Zira suçluluk duygusu içerisindedir. Süperegosunun onda yarattığı baskıyla kahkahalarını bastırmaya çalışır. Kızın bastırmaya çalıştığı yasak arzular ve suçluluk duygusu tüm insanlık için evrensel bir nitelik taşır. Freud da konuyla ilgili tüm insanların Kral Oidipus gibi olduğunu ifade eder ve ekler. “Doğanın bize zorla vermiş olduğu ahlaka aykırı bu isteklerden habersiz olarak yaşarız ve her şey ortaya çıkınca da tümümüz de çocukluğumuzun sahnelerine gözlerimizi kapamaya çabalarız” (1996: 312).

Rüyanın ilerleyen bölümlerinde babanın yerine konulan dayıyı görürüz. Baba yokken onun yerine geçen olarak dayı da kızla birlikte yukarılardadır.

Turkish Studies

Bir fildişi sopa geceliğimi başımdan doğru sıyrıyor.

Sevinçle boynumu diktiğimde tam karşımda Kerim Ali Dayımı buluyorum.

Onu coşkuyla alkışlıyorum.

Üstünde pijaması o görene sıkıntı veren soluk çuhadan pelerini yok. Meşhur İllüzyonist Kamil Kadabra kadar parlak, ipek, kara, üstelik yepyeni bir pelerini, kırmızı kelebek kravatı, yalımlı, yepyeni incecik tabanlı, bağcıklı rugan papuçları var. Güzel, gür, kara saçları düzgün taranmış. Işıyan, rahat yüzünde gözleri şimdi apaçık, belirgin. Yeşil ela gözlü, uzun kıvrırcık kirpikli bir delikanlı benim Kerim Ali Dayım.

Eteklerimi başımdan indirdiği sihirli fildişi sopasıyla yukarıları gösteriyor (Füruzan, 2015: 73)

Dayıyı güzel bir şekilde tasvir edişi ve dayının elindeki sopa da onu babanın yerine koyduğunu gösterir. Freud'un ifadesine göre (2014: 85) sopa, değnek gibi nesnelere fallusa benzerliğinden dolayı onu simgelemektedir. Yani rüyanın içinde bir arzunun tatmini söz konusudur. Şemsigül de rüyada öne çıkan kahramanlar ve nesnelere üzerinden bilinçdışı yasak arzusunu tatmine çalışır. Dayısından sonra babasını gördüğü bölüm de bu açıdan dikkat çekicidir.

Göz alıcı ışık toplarıyla bezeli güvertesinde babam duruyor.

Kollarında uzak denizlerden taşıdığı paketler var.

Birden Samanyolu'nun oluk oluk aktığı simden halının çıplak ayaklarımın altında kıpırdarak oluştuğunu seziyorum.

Yüreğim hızlanıyor.

“Dur çocuğum” diyor babam. “Nereye böyle?”

“Samanyolu'na bindim babacığım, inemem ki” diyorum, görmüyor musun?

“Samanyolu'nu da nereden öğrendin sen bakayım?” diyor babam.

“Sonbaharda mektebe başlayacak ya Ekrem'ciğim” diyor aşağılardan annem (Füruzan, 2015: 75).

Babayla kendisini yukarılarda ve haz alacağı bir şekilde gören kız, babanın “dur” ikazıyla bile bu hazdan vazgeçemez. Baba ister kız çocuk isterse erkek çocuk için olsun her anlamda simgesel alanın bir gösterenidir ve simgeselin kurallarını taşır. Bu yüzden yasak arzuya kesin bir tavırla red ile cevap verir. Anne ise tüm bu yaşananlar esnasında aşağıdadır. Anne sahip olduğu güzellikler yüzünden haset duyulan bir varlık olduğundan baba ve kızın olduğu göğe yükselememiştir. Böylece kız onu aşağıda bırakarak ekarte etmeyi ve babada var olan fallusa sahip olmayı arzular. Rüyanın sonundaki hisleri ise bundan duyduğu hazzı bir kere daha gösterir.

Öylesine köklü bir tatlılık alıyor ki vücudumu, Samanyolu'na karışıyorum.

Anlamak istiyorum bu bir abra kadabra mı, hokus pokus tiranka linka mı, yoksa bunu göklerden bakışları ayrılmayan Kerim Ali Dayım mı yapıyor bana diye, aynı şeyi durmadan durmadan durmadan düşünüyorum.

Yıllar yıllar sonra bunun çocukluğa özgü bir mutluluk olduğunu öğreniyorum. Büyük bir arınmanın, gönlünce alıp başını gidebilmenin ilk müthiş duyguları bunlar (Füruzan, 2015: 76)

Kıza böylesine tatlı hisler yaşatan uçma eyleminin insana verdiği hazzı, Freud şöyle ifade eder.

Bir çocuğa onu ellerine alıp havaya kaldırarak odanın içinde koşarak nasıl uçacağını göstermemiş ya da dizlerinin üstüne binmesine izin vermemiş ve ansızın bacaklarını gererek düşmesine neden olmamış veya onu havaya kaldırıp ansızın düşürmüş gibi yapmamış tek bir amca olamaz. Çocuklar bu tür yaşantılardan hoşlanırlar ve yinelenmelerini istemekten hiç bıkmazlar özellikle de eğer kendilerine biraz korku ya da baş dönmesi veriyorlarsa. Sonraki yıllarda bu deneyimlerini düşlerde yinelerler ama düşlerde havada uçabilsinler ya da tutunmadan düşebilsinler diye kendilerini yukarda tutan elleri terk ederler. Küçük çocukların bu tür oyunlardan aldığı zevk iyi bilinir (Freud, 1996: 320).

Bu öykünün devamı olan *İkinci Yaz Şarkıları* öyküsünde de yine ürpermelerle dolu rüyalara şahit oluruz. Bu öyküdeki rüyanın öncesinde babasıyla annesini odalarında yakın bir şekilde gören Şemsigül, o anı şöyle anlatır.

O sabah kapı koluna zorlukla erişip kapılarını açtığımda, odalarının perdesi örtüktü.

Alacakaranlıkta kalakalmıştım.

İçeride limon kolonyasına karışmış annemin ter kokusuyla dolu bir ılıklik vardı.

Babamın ayaklarını ilk kez çıplak görüyordum.

Ayakları büyük, başparmakları uzundu.

Anneminkiler bu kez alıştığımından daha da küçük görünüyordu.

Babam annemin boynuna dolamıştı kolunu.

Gülkurusu rengi yorganının açıklığından ikisinin de yüz yüze neredeyse dudak dudağa uyuduğunu görmüştüm (Füruzan, 2015: 85).

Anne ve babanın yakınlaşmasının tüm ayrıntılarıyla anımsanmasının ardından kız, bu durum karşısında bilmediği bir öfkeye tutulduğunu ifade eder. Babanın, anne tarafından elde edildiğini gören kız bilinçdışındaki var olan anne nefreti yüzünden öfkeyle dolmuştur.

Bir erkekle bir kadının tek bir varlıkmiş gibi aynı anda soluk alıp verişlerindeki düzen beni ürkütmüştü.

Kaba tüylü halının üstünde kıpırtısızdım.

Gözlerimi onlardan ayıramıyordum.

Süresini kestiremediğim bir zaman içinde donmuştum.

Yüreğimi bilmediğim bir öfke almıştı (Füruzan, 2015: 85).

Yüreğini saran öfkeyle onları izleyen kızı fark eden anne, küçük kızı yanlarına çağırır. Öfkesi bir türlü dinmeyen çocuk, yanlarına vardığında anneyi görmezden gelir.

Babamın boynuna sıkı sıkı sarılmıştım.

Anneme hiç bakmıyordum.

Babam ben boynunda asılıyken kalkmıştı yataktan.

Turkish Studies

Tüm gövdesinin küçük bir bölümünü ancak örtebilen vücudumla onun kaslarına, sıcaklığına, yüreğinin atışına bu denli yakın olduğumu ilk kez duyumsuyordum.

Titriyordum (Füruzan, 2015: 87).

Bu arada babanın anneye yönelmesi ve onunla konuşmaya başlamasıyla çocuğun öfkesi biraz daha artar ve ebeveynlerinin onu fark etmediğini düşünür.

Babam evden ayrılmadan ikisi de bana “Bahçene, ağacına bakmaya gitmiyor musun yaramaz” dediklerinde bahçe kapısına hızla yönelip çıkarken bir an durup geriye bakmıştım.

Annemin babama doğru eğildiğini, kırılğan bir şeyi tutarca onun yüzünü hafifçe kendine çevirdiğini görmüştüm.

Aydınlanmaya başlayan mutfığa kapıdan uzayarak düşen gölgemi bile ayırımsamamışlar, öylece yüz yüze kıpırtısız duruyorlardı. İçimi giderek saran öfkeyi anlayamadan, niçin beklediğimi bilmeden kalakalmıştım eşikte (Füruzan, 2015: 88).

Babanın ilgisinin tamamen annede olduğunu gören kız, koşarak bahçeye çıkar ve öfkenin onda yarattığı hırçınlıkla bahçedeki solucanların, su kurtçuklarının havuzcuğunu tekmeleyip ezmeye başlar (Füruzan, 2015: 88). Kızın bu durum karşısında ego savunma mekanizmalarından yansıtmaya başvurduğunu ve öfkesini farklı bir alana yöneltmek hırçınlaştığını ifade etmek mümkündür.

Gördükleri üzerine Oidipus Karmaşası'nın onda yarattığı etki ve anneye yönelik öz duygularıyla anne ve babasını rüyasında görür.

Mutfak kapısının çerçevesi içinde annemle babam düğünlerindeki giyimleriyle beliriyorlar.

Babam annemin duvağını sıyırıp ağzından uzun uzun öpüyor.

Öfkem yine beliriyor.

Terlemeye başlıyorum.

Onlar hala sımsıkı birbirlerine sarılmış öpüşüyorlar.

Annemin parmaklarından ibrişimden olma değişik renkler akıyor.

Annem birden çıplak oluveriyor.

Göğüsleri iri, gergin, pembe uçları sivrilmiş: göbeği çukur, nemli; beli sarmaşık gibi ince.

Kalçalarının yuvarlaklığına dek bacakları yılan dokusu gibi kat kat kabuklu.

Önü, çiş ettiği yeri yanar döner tavus tüyleriyle örtülü.

Her kıpırdanışında parıltılı göğüsleri dikleşip arasız titriyor (Füruzan, 2015: 94).

Kızın anneyi tasvir ediş biçimine baktığımızda göğüslerle ilgili tasviriyle bebeğin ilk hasedinin anne memesine karşı olduğu yaşamın ilk aylarını hatırlarız. Klein'e göre (2014: 25) her iki cinsin de düz ve ters Oidipus durumlarında paranoid kıskançlık ve rekabetin kökeninde, ilk nesne olan anne memesine duyulan aşırı haset yatar. Haset duyduğu şeyi bu şekilde aktaran Şemsigül, annenin bacaklarını bir yılan gibi tasvir ederek ona duyduğu öfkeyi ifade eder. Anne o anda fallus sahibi babayı elde etmiş olduğundan kız için büyük bir sorun teşkil eder. Bu durumun verdiği nefret

duygularıyla, çocuk terlemeye başlar ve anneye babanın ilişkisini kesmek adına araya girip bir şeyler söylemek ister fakat anne ve babası onu duymazlar.

Babayla anneyi beraber gördüğü gün koşarak bahçeye gidip bir süre sonra ağaca tırmanan kız, rüyasında da anne ve babasının onu duymaması sonrasında ağaca tırmanır. Ağaç öyküde bir kaçış yeridir. Sonuç olarak Şemsiğül'ün annesine yönelik duygularının altında baskın olarak fallusa sahip olma arzusu yatar.

Oidipus Karmaşası'nın ve kadın rekabetinin söz konusu olduğu bir diğer öykü *Gül Mevsimidir* öyküsüdür. Öykünün ana kahramanı Mesaadet, İzmirli varlıklı bir ailenin kızıdır ve yoksul bir yaşam süren Rüştü Şahin'e aşık olmuştur. Rüştü Şahin'in genç yaşta ölmesi ve kavuşamamış olmaları kadının yıllar sonra yetmiş yaşlarda bile bu aşka saplantılı olarak kalmasına neden olur. Bu öyküde de baba figürünün yitik olduğunu ve kızın çocukluktan itibaren fallusa sahip olma arzusu içinde olduğunu görürüz. Burada Mesaadet'in fallusu, babadan ziyade farklı bir erkekte arayışına şahit oluruz. Şöyle ki ilk çocukluk yıllarında babaya yöneltilen libidinal arzu yetişkinlikte başka bir erkeğe, Rüştü Şahin'e yöneltilmiştir. Fakat anne bu duruma engel olmuştur. Bir erkek tarafından sevilme Mesaadet'e mutluluk verse de rakip konumundaki anne bunu kabullenememiştir. Sonrasında Mesaadet sevmediği bir adamla yaptığı evlilik yüzünden geçmişe saplantılı bir yaşlılık geçirir.

Diğer anne kız ilişkilerinde olduğu gibi burada da Mesaadet ve annesi Perran Hanım'ın da karşılıklı olarak birbirlerini eleştirdiklerine ve bundan dolayı kızın annesini görmek dahi istememesine şahit oluruz.

Annemi sık görmüyordum. Eskiden de sık çok görmezdim. Ama böyle gerektiğinden, kendi işlerine, güzelleşmesine ayıracağı saatlerin öteki uğraşlarına pek zaman bırakmamasındandı. Koltuğun gevşek yaylarına, tozların sindiği kolluklarına dayanıp gömüldükçe annem Perran Hanımefendi'yi görmeyişimin isteyerek olduğunu anlamıştım (Füruzan,2014: 37).

Burada annenin kız ile ilgilenmediğini ve kızın üzüntüsüne duyarsız kaldığını görürüz. Bu yüzden kız annesiyle arasına bir mesafe koyar bu durum aradaki gerginliğin biraz daha artmasına sebep olur. Bu öfkeyle hırçınlaşan kız anneye yönelik yıkıcı duyguları çevresindeki nesnelere yansıtır.

Bir karar almıştım. Annemi görmemiş gibi davranacaktım bundan sonra. Bir küskünlüğüm olduğunu anlasın, tedirgin olsun istiyordum. Bana sorduğunda bir şey diyecektim. Telaşlansın üzülün istiyordum. Ne de olsa anadır diyordum. Karanlık koyuldukça anneme daha çok öfkeleniyordum. Hiç sevmezdi Rüştü Şahin'i. Bir gün bahçeye gelip (pek çıkmazdı bahçeye, yalnızca bahçıvanı azarlamak için inerti, "Soylu bir ailenin bahçesi, ilk gören için tesir açısından çok büyük önem taşır" derdi) kameriyedeki yerimde oturuyordum yanımda durmuştu. Elimle hemen uzanıp en yakınimdaki bir çiçeği koparmıştım. Yanıma yaklaşana kadarki yürüyüşünü adımları yüzümdeymiş gibi duymuştum.

-Niye durup dururken kopardın kamelyayı, deyivermişti birden.

Çiçeğin ak taç yapraklarını hızla ezmişim, annemin yüzüne bakarak (Füruzan, 2014: 38).

Kız anneye olan öfkesini kamelyaya yansıtmış ve bunu anneye sezdirmek istercesine çiçeği ezerken annesinin yüzüne bakmıştır. Bundan sonraki diyaloglarda da annenin kızı eleştirdiğini görürüz. Kız annesinin bu tavrından oldukça rahatsız olur ve ona olan öfkesini haykırmak ister.

Her zamanki gibi yapmacıklı, özentili sesiyle konuşmuştu.

Kararsızlıklar içindeydim. Ona açılmamı kesinlikle engelliyordu anemin duruşu. Bağırarak istiyordum anneme, yapamıyordum. Oysa, deseydim düşündüklerimi, onu yıkıp öfkemi alabilirdim. Annemin gergin yüzü balon gibi sönmüverdi. Elimdeki çiçeği ince parçalara bölüyor, kırpıklarını ayaklarımın üstüne atıyordum, anneme nispet verircesine (Füruzan, 2014: 39).

Son olarak annenin Rüştü Şahin'i sevmeme nedenini, kadının oidipal bir kişilik olduğunu ifade ederek açıklayabiliriz. Her iki kadın da sevmedikleri adamlarla evlenmiş oidipal arzularını babadan onunla özdeşleşen bir erkeğe yönlendiremediklerinden bu döneme saplantılı kalmışlardır.

Sonuç

Füruzan öykü kahramanlarına psikolojik derinlikler katmış önemli öykü yazarlarımızdandır. Onun öykülerinde kadın ya da erkek birçok kahramanın, ruh hallerini ve bunlara sebebiyet veren durumları incelemek mümkündür. Bu anlamda bir incelemenin en doğru şekilde yapılmasını sağlayan kuram ise psikanalitik edebiyat eleştirisidir.

Psikanalizin önemli kavramlarından olan Oidipus Karmaşası'nın kadın kahramanlar üzerinden irdelendiği bu çalışma neticesinde Füruzan'ın 12 öyküsünde yer alan kadın kahramanların Oidipal kişilik özelliklerine sahip olduğu görülmüştür. Bundan hareketle öykülerde bu bağlamda saptanmış olgular şunlardır:

1. Öykülerde yer alan kadın kahramanlar anneleri ya da kızları ile bitmeyen bir rekabetin içindedirler. Bu rekabet dolayısıyla birbirlerini eleştirirler ve beğenmezler. Özellikle kız çocukları anneyi rakip ve düşman olarak görerek ona yönelik bir nefrete bürünür.

2. Özellikle genç kadın kahramanlar babanın yerine geçecek yaşlı adamlarla yasak ilişkilere yönelmişlerdir.

3. Babaya yönelik yasak arzular ve fallusu elde etme isteği bilinçdışına atılır fakat rüyalar, söylemler ve davranışlar yoluyla deforme bir şekilde gün yüzüne çıkar.

4. Bazı kadın kahramanlar ters Oidipus Karmaşası yaşamış ve eşcinsel ilişkilere yönelmiştir.

5. Bazı kadın kahramanlar öç alma duygularıyla kadınlığını aşırı yönde kullanmıştır.

Edebi metni kuramsal bir yöntemle okumak, metnin görünmeyen taraflarının açığa çıkarılmasını ve metnin farklı bir boyut kazanmasını sağlar. Biz de bu düşünceyi temel alarak, Türk öykücülüğünün önemli isimlerinden biri olan Füruzan'ın öykülerini, psikanalitik eleştirinin Oidipus Karmaşası kavramıyla irdelemeye çalıştık. Füruzan'ın öykü kahramanlarından kadınların, ruhsal çatışmalarını ve bunlara kaynaklık eden durumları anlamlandırma yolunda çabaladığımız bu çalışmada, kahramanların ruhsal çatışmalarının nedenlerinin çocukluk döneminde aranması gerektiği sonucuna vardık.

KAYNAKÇA

Adler, Alfred. (2010). *İnsanı Tanıma Sanatı*. (Çev. K. Şipal). İstanbul: Say Yayınları.

Atlı, Ferda. (2012). Edebi Metnin ve Yaratıcılığın Kaynağına Ulaşan Yol: Psikanalitik Edebiyat Eleştirisi, *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, Volume 7/3, Summer 2012, p.257-273, Ankara.

Bachelard, Gaston. (2006). *Su ve Düşler- Maddenin İmgelemi Üzerine*. (Çev. O. Kunal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Baş, Selma. (2009). Füzuzan'ın Öykülerinde Eğitim Sorunlarına Bakış, *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, Volume 4/8, Fall 2009, p. 644-661, Ankara.*
- Cebeci, Oğuz. (2015). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Coward, Rosalind. (1989). *Kadınlık Arzuları Günümüzde Kadın Cinselliği*. (Çev. A. Türker). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Eagleton, Terry. (2004). *Edebiyat Kuramı: Giriş*. (Çev. T. Birkan). İstanbul: Ayrıntı
- Emre, İsmet. (2005). *Edebiyat ve Psikoloji*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Emre, İsmet. (2009). Yeni Türk Edebiyatının Psikoloji Kaynakları, *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, Volume 4/1 I, Winter-2009, p.319-355, Ankara.*
- Freud, Sigmund. (1989). *Cinsel Yasaklar ve Normaldışı Davranışlar*: İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Freud, Sigmund. (1996). *Düşlerin Yorumu I*. (Çev. E. Kapkın). İstanbul: Payel Yayınları.
- Freud, Sigmund. (1999). *Sanat ve Edebiyat*. (Çev.E. Kapkın ve A.T. Kapkın). İstanbul: Payel Yayınları.
- Freud, Sigmund. (2014). *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*. (Çev: E. Aktan). Ankara: Alter Yayınları.
- Freud, Sigmund. (2014). *Psikanalize Giriş: Rüya*. (Çev: A. Can İdemen). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Füzuzan ve Şüyün, F. (2009). *Füzuzan Diye Bir Öykü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Füzuzan. (2010). *Benim Sinemalarım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Füzuzan. (2013). *Kuşatma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Füzuzan. (2014). *Gecenin Öteki Yüzü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Füzuzan. (2014). *Gül Mevsimidir*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Füzuzan. (2014). *Parasız Yatılı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Füzuzan. (2015). *Sevda Dolu Bir Yaz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gençtan, Engin. (2014). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Green, Andre. (2004). *Hadım Edilme Kompleksi*. (Çev. L. Kayaalp) İstanbul: Metis Yayınları.
- Jung, Carl, Gustav. (2009). *İnsan ve Sembolleri*. (Çev. A. Babaoğlu). İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Klein, Melaine. (2014). *Haset ve Şükran*. (Çev. O. Koçak ve Y. Erten). İstanbul: Metis Yayınları.
- Lacan, Jacques. (1994). *Fallusun Anlamı*. (Çev.S.M. Tura). İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Moran, Berna. (2006). *Edebiyat Kuramı ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şen, Nurcan. (2006). *Füzuzan'ın Hayatı ve Edebi Eserleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Teber, Serol. (2009). *Melankoli, Normal Bir Anamoli*. İstanbul: Say Yayınları.
- Tura, Saffet Murat .(1996). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.Yayınları.
- Zizek, Slovaj. (2005). *Yamuk Bakmak Popüler Kültürden Jacques Lacan'a Giriş*. (Çev. T. Birkan). İstanbul: Metis Yayınları.